

Nr 4.

Aukom till riksdagens kansli den 13 februari 1917 kl. 1 e. m.

Utlåtande, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Enligt § 4 i den för bankoutskottet gällande instruktion har utskottet att undersöka och granska riksbankens tillstånd och huru densamma styrd och förvaltd blivit, och bör utskottet därvid med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder, som avse metalliska kassans upprätthållande samt myntutväxlingens fortgång och bestånd. Sedan utskottet numera fullgjort detta uppdrag, får utskottet avgiva berättelse över den verkställda granskningen.

För granskningens verkställande har utskottet tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 15 januari 1916, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* de av vederbörande revisorer avgivna berättelser om verkställd granskning av riksbankens såväl huvudkontors som samtliga avdelningskontors i orterna förvaltning under år 1915, *dels* ock fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning år 1916, ävensom de av styrelserna för riksbankens avdelningskontor i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år lämnade redogörelser.

I fråga om metalliska kassans ställning, sedelutgivningen, in- och utlåningsrörelsen ävensom övrig verksamhet vid riksbankens huvud- och avdelningskontor samt vid Tumba bruk tillåter sig utskottet att för en närmare kännedom om hithörande förhållanden hänvisa till de utförliga sifferredogörelser, som lämnats i de berättelser, vilka avgivits av riksdagens revisorer och riksbankens fullmäktige, liksom i utskottets förut till riksdagen avlåtna memorial nr 1.

Å sin utlånings- och övriga rörelse under år 1916 har riksbanken erhållit en vinst av kr. 6,487,837:62 nämligen:

	Å riksbankens eget kapital		Å avbetalnings- lånefonden.		Summa vinst år 1916.		Summa vinst år 1915.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Vid huvudkontoret	4,913 984	94	130,223	44	5,044,208	38	5,380,901	—
» kontoret i Göteborg	154,494	99	90,458	87	244,953	86	448 845	41
» » » Malmö	254,149	91	26 625	90	280,775	81	475,552	55
» » » Falun	2 738	23	10 880	95	13,619	18	34 773	29
» » » Gävle	81,650	69	11,351	44	93 002	13	68 179	67
» » » Halmstad	1,352	11	16 217	06	17,569	17	27,316	08
» » » Härnösand	53,125	27	14 218	94	67 344	21	28,286	73
» » » Jönköping	13,143	06	27,621	50	40 764	56	69 334	05
» » » Kalmar	9,610	20	10,172	11	19,782	31	40,780	34
» » » Karlskrona	20 497	79	26,220	95	46,718	74	72,870	65
» » » Karlstad	5,412	14	7,052	—	12,464	14	60,184	53
» » » Kristianstad	9,141	96	10 753	93	19 895	89	29,939	96
» » » Linköping	41 229	72	29,628	89	70,858	61	75,990	83
» » » Luleå	13 811	10	47,465	50	61,276	60	69 466	91
» » » Mariestad	5,900	27	6 824	40	12,724	67	13 686	73
» » » Norrköping	310	87	17,367	05	17,677	92	132 386	57
» » » Nyköping	48 436	44	8,796	79	57,233	23	214 151	90
» » » Sundsvall	169 230	42	15,946	16	185,176	58	362 666	69
» » » Umeå	1,197	74	21,413	17	22 610	91	152,023	75
» » » Uppsala	40 687	38	22,158	95	62,846	33	148,510	36
» » » Visby	14,356	36	20 273	42	34,629	78	32 842	61
» » » Vänersborg	—	—	4,104	41	4,104	41	9,001	28
» » » Västerås	—	—	3,128	96	3,128	96	36,900	57
» » » Växjö	—	—	3,580	63	3,580	63	7,597	51
» » » Örebro	18,250	37	8,193	69	26 444	06	76 097	03
» » » Östersund	33 907	06	12,407	10	46,314	16	50 702	14
Kronor	5,906,619	02	603,086	21	6,509,705	23	8,118,989	14
Avgår förlust vid kontoren i								
Vänersborg	6,545:	51						
Västerås	9,431:	44						
Växjö	5,890:	66	21,867	61	21,867	61		
	5,884,751	41	603,086	21	6,487,837	62	—	—

1:o.

I kungl. kungörelsen den 23 oktober 1915 är föreskrivet, att i de fall, där ej andra stadganden meddelats, allmänna verks och inrättnings eller av Kungl. Maj:t tillsatta kommittéers eller kommissioners kontanta, för omedelbart förestående utgifter icke behövlige behållningar skola, där det utan väsentlig olägenhet kan äga rum, insättas å giroräkning i bankinrättning, att dylik räkning skall öppnas i riksbankens huvudkontor eller något av dess avdelningskontor, där sådant i orten finnes, men eljest i annan därstädes befintlig bankinrättning med av Kungl. Maj:t godkänd bolagsordning, samt att riksbanken skall, där det utan väsentlig olägenhet låter sig göra, av förenämnda allmänna verk, inrättningar, kommittéer och kommissioner anlitas jämväl vid köp av postremissväxlar och i övrigt vid alla transaktioner, där förmedling av bankinrättning påkallas.

Ang. skyldighet för penningförvaltande verk och inrättningar m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken.

Vid granskning av avdelningskontorens till utskottet avgivna berättelser för år 1916 och i samband därmed beträffande huvudkontoret verkställda liknande undersökningar har utskottet funnit, att i fråga om såväl huvudkontoret som avdelningskontoren ett stort antal dylika verk, myndigheter och inrättningar icke ställt sig ovanberörda föreskrift till efterrättelse.

Vad först huvudkontoret angår, hava sålunda, enligt vad utskottet inhämtat, exempelvis följande dylika institutioner icke sina kontanta behållningar insatta å giroräkning i riksbanken, nämligen justitiekanslersämbetet, nedre justitierevisionen, strafflagskommissionen, sjökrigshögskolan, statens vattenfallsverk, serafimerlasarettet, Stockholms högskola, svenska akademien, vetenskapsakademien, skogshögskolan med flera.

Det har särskilt ådragit sig utskottets uppmärksamhet, att åtskilliga av de utav Kungl. Maj:t med anledning av nu rådande exceptionella förhållanden tillsatta kommissioner, vilka omhänderhava medel till avsevärda belopp, icke hava sina kontanta behållningar insatta å giroräkning i riksbanken och i allmänhet icke heller för sina övriga bankaffärer anlita riksbanken.

Beträffande avdelningskontoren framgår av omförmälda berättelser, att ett flertal allmänna verk och inrättningar, närmare förtecknade å en vid detta utlåtande fogad bilaga, icke ställt sig ovanberörda föreskrift till efterrättelse.

Utskottet anser för sin del det vara synnerligen angeläget, att i nu förevarande fall riksbanken anlitas. Genom placering av statsmedel hos de privata bankerna minskas dessas behov att begagna sig av riksbanken, varav följden blir en minskning av riksbankens ränteinkomst. Härtill

kommer, att, om denna placering antager större utsträckning, riksbankens kontroll över penningmarknaden försvagas.

A nu anförda förhållanden har utskottet funnit sig böra fästa riksdagens särskilda uppmärksamhet; och får utskottet därför hemställa, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att föreskrifterna i kungl. kungörelsen den 23 oktober 1915 noggrant iakttagas.

2:o.

Protokoll
och berättelser.

Vid granskning av ovannämnda protokoll och berättelser har utskottet i övrigt ej funnit några uttalanden, som påkalla särskilt yttrande från utskottets sida.

3:o.

Ang. tillstyrkande av
ansvarsfrihet.

Efter granskning av riksbankens räkenskaper för år 1915 hava riksdagens senast församlade revisorer i sin därom avgivna berättelse meddelat, att vid riksbankens förvaltning under den tid, granskningen omfattat, revisorerna ej funnit något att erinra, samt att de för sin del ansåge, att ansvarsfrihet borde fullmäktige beviljas.

De revisorer, som, valda av riksdagen, granskat avdelningskontorens i orterna förvaltning år 1915, hava likaledes i sina berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för kontorens styrelser, och enär utskottet vid den nu verkställda undersökningen och granskningen av riksbankens tillstånd och huru densamma styrd och förvaltrad blivit, funnit, att fullmäktige med nit och omsorg handhaft sitt uppdrag, får utskottet hemställa,

att ansvarsfrihet må fullmäktige i riksbanken beviljas *dels* för förvaltningen under år 1915 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, *dels ock* för de beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 15 januari 1916 till och med den 14 januari innevarande år.

Stockholm den 13 februari 1917.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Hallin, Neiglick, Gustafsson*, friherre *Langenskiöld, Wickman, Boberg* och *Sandler*, samt
av andra kammaren: herrar friherre *Adelswärd, Kristensson, Vahlquist, Berg* i Munkfors, *Molin* i Södertälje, *Söderberg* i Hobborn, *Lindvall* och *Jonsson* i Gumboda.

Reservation

av herrar *Neiglick, Wickman, Sandler*, friherre *Adelswärd, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Molin* i Södertälje och *Jonsson* i Gumboda, vilka ansett, att i utskottets utlåtande bort intagas ett så lydande uttalande:

»Vid läsningen av fullmäktiges särskilda protokoll för år 1916 har utskottet funnit innehållet av protokollet den 28 november samma år vara av beskaffenhet att böra bringas till riksdagens kännedom. Nämnda protokoll, vilket icke anger någon meningsskiljaktighet inom fullmäktige vid ärendets behandling, är av följande lydelse:

Förste deputeraden anförde:

Jag har i dag varit kallad till sammanträde hos statsministern för överläggning i frågan om lämpligaste sättet att ordna folkhushållningskommissionens behov av medel för betalning av spannmål, som för statens räkning kommer att uppköpas eller beslagtagas. Vid sammanträdet meddelades, att med bankföreningens ordförande, bankdirektör Kjellberg, förts förberedande underhandlingar, gående ut på, att ett konsortium privata banker skulle ställa erforderliga medel till folkhushållningskommissionens förfogande. Med anledning härav uttalade jag den meningen, att lämpligaste sättet att bereda kommissionen nödiga medel vore att, såsom förut pläгат ske vid liknande tillfällen, ställa medel till förfogande hos statskontoret, vilket bemyndigades att hos riksgäldskontoret rekvirera nödigt förskott, varefter riksgäldskontoret i sin ordning hade att vända sig till riksbanken för erhållande av försträckning, i händelse riksgäldskontoret icke självt förfogade över tillräckliga medel.

Enligt vad jag har mig bekant, är riksgäldskontorets och statskontorets finansiella ställning för närvarande sådan, att folkhushållningskommissionens penningbehov böra kunna tillfredsställas ett stycke in på nästa år, utan att riksgäldskontoret för detta ändamål behöver anlita riksbanken om försträckning. Att samtidigt med att statskontoret resp. riksgäldskontoret disponera tillräckliga medel för fyllande av kommissionens behov hos privata banker upplåna medel för samma ändamål, vore att ådraga statsverket en onödig ränteutgift.

Sedan bankdirektör Kjellberg, vilken var vid sammanträdet närvarande, meddelat, att privatbankernas medverkan till beredande av nu ifrågavarande kredit åt folkhushållningskommissionen förutsatte antingen att av riksgäldskontoret utfärdade, så kallade skattkammarväxlar skulle ställas såsom säkerhet för kommissionens skuld till bankerna, eller att riksbanken förklarade sig villig att, även om sådan säkerhet icke blivit ställd, åt privatbankerna rediskontera växlar, för vilka folkhushållningskommissionen häftade såsom gäldenär, riktade statsministern till mig frågan, huruvida riksbanken kunde godkänna folkhushållningskommissionen såsom gäldenär för i riksbanken diskonterade växlar, för vilka skattkammarväxlar icke blivit deponerade som säkerhet. Denna fråga förklarade jag mig icke kunna besvara utan att hava underställt densamma fullmäktiges prövning.

Statens skuldsättning bör, såvida icke riksdagen för särskilda fall annorlunda beslutat, ske genom riksgäldskontoret. Då fullmäktige icke böra medverka till att denna regel i nu föreliggande fall åsidosättes genom att riksgäldskontoret förbigås och statens skuldsättning sker genom folkhushållningskommissionen, hemställer jag, att fullmäktige ville bemyndiga mig att till svar på nämnda fråga meddela statsministern, att fullmäktige anse sig kunna diskontera växel med folkhushållningskommissionen såsom gäldenär endast under den förutsättningen, att supplementär säkerhet för växeln deponerats i form av utav riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser.'

Med instämmande i vad förste deputeraden sålunda yttrat biföllo fullmäktige förste deputeradens hemställan.»

Uppgift å de statsmyndigheter, som *icke* öppnat giroräkning i riksbankens avdelningskontor.

Göteborg:

Allmänna läroverken med undantag av högre realläroverket, Chalmers tekniska läroanstalt, domkapitlet, domänintendenten, karantänsinrättningen å Käsö, kronouppbörds-kassören, undervisningsanstalten för barnmorskor.

Malmö:

Högre allmänna läroverket, realskolan, länsfängelset.

Falun:

Högre allm. läroverket, kronofogden i Falu fögderi, bergmästaren i Gävle-Dala distrikt.

Gävle:

Domarämbetet i Gästriklands domsaga, kronofogden i d:o fögderi, kronouppbörds-kontoret för Gävle stad, distriktschefen i nedre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, dömstumskolan i Gävle.

Halmstad:

Högre allm. läroverket.

Härnösand:

Högre allm. läroverket, navigationsskolan.

Jönköping:

Länsstyrelsen, postkontoret, statens järnvägsstation.

Kalmar:

Postkontoret, högre allm. läroverket, navigationsskolan.

Karlskrona).*

Karlstad:

Domkapitlet.

Kristianstad:

Kungl. hovrätten, länsstyrelsen, tullkammaren, postkontoret.

Linköping:

Domkapitlet, högre allm. läroverket, i Linköping bosatta domhavande och kronofogdar.

Luleå:

Postkontoret, fördelningsnämndens sockerbyrå.

*) Vid kontoret i *Karlskrona* finnas giroräkningar öppnade för alla därstädes varande statsmyndigheter.

Mariestad:

Länsstyrelsen, postkontoret.

Norrköping:

Postkontoren i Norrköping, Söderköping, Valdemarsvik, Finspång och Katrineholm samt Sveriges statsbanor, vilka samtliga emellertid anlitat avdelningskontoret i bankaffärer.

Nyköping:

Länsstyrelsen, statens järnvägar, postkontoret, kronofogden i Nyköpings fögderi, kronokassören.

Sundsvall:

Kronofogdarna i Medelpads östra och västra fögderier, kronouppbörds-kassören.

Umeå:

Allm. läroverket, lantmäterikontoret, avvitringskontoret, kronofogden, krono-(stads-)kassören, statens järnvägar.

Uppsala:

K. Universitetet, högre allm. läroverket, akademiska sjukhuset, länslasarettet, domkapitlet.

Visby:

Domkapitlet, högre allm. läroverket, kronofogdarna i länet, kronouppbörds-kontoret.

Vänersborg:

Postkontoret, som inlevererat medel för insättning å postverkets giroräkning i riksbankens huvudkontor.

Västerås:

Länsstyrelsen, domkapitlet, postkontoret.

Växjö:

Domkapitlet, högre allm. läroverket.

Örebro:

Statens järnvägar, trafikavdelningen, postkontoret.

Östersund:

Tygstationen, revirförvaltaren i Rätans revir, kronofogdarna i Jämtlands norra, östra och västra fögderier, kronouppbörds-kassören och allm. läroverket; länsstyrelsen och postkontoret hava anlitat avdelningskontoret för transaktioner å resp. statsverkets och postverkets giroräkningar vid riksbankens huvudkontor.